

Participarea studenților la cercetările arheologice de la cetatea Soroca. Campania 2015

În anii 2012-2014, în cadrul proiectului „Bijuterii medievale: cetățile Hotin, Soroca, Suceava”, finanțat de Uniunea Europeană în baza programului operațional comun România–Ucraina–Moldova, au fost organizate și investigații arheologice. Cercetările arheologice au avut drept scop studierea succesiunii straturilor de cultură în zona extramurală a cetății medievale Soroca în vederea stabilirii dezvoltării sitului și a eventualelor perioade de refaceri sau reconstrucții ale fortificației de piatră. Cercetările au fost efectuate atât în interiorul, cât și în exteriorul cetății. Echipa de cercetare este compusă din arheologi de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Muzeul Național de

Istorie a Moldovei, Centrul de Arheologie al Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe din Moldova, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași și Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni din Sf. Gheorghe, România. Pe șantierul arheologic, în fiecare vară, s-a desfășurat practica arheologică a studenților Facultății de Istorie și Geografie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”. Pe parcursul a trei săptămâni, studenții au reușit să combine partea teoretică cu cea practică, care este de un folos excepțional pentru tinerii care doresc să devină istorici. Pe lângă acțiunile de teren (sondaje noninvasive și săpături), studenții au avut parte de lecții zilnice cu experții participanți la sondaje și de vizite de studii atât în orașul Soroca, cât și în zonele apropiate. Deși practica arheologică este obligatorie pentru studenții la istorie din Republica Moldova, la săpăturile de la Soroca au participat și studenți voluntari care au dorit să-și îmbogățească cunoștințele și competențele din domeniul arheologic.

În vara anului 2015 au continuat cercetările arheologice la cetatea Soroca. Săpăturile au fost efectuate extra-muros, în partea de nord-vest a fortificației de zid. Cele două secțiuni arheologice, Secțiunea XII și Secțiunea XIII, au fost trasate în nord-estul și sud-vestul turnului circular nr. 3.

Raționamentul cercetărilor din această parte a cetății de piatră se explică prin faptul că în anii precedenți resturi ale unor șanțuri de la cel puțin două fortificații de pământ și lemn (sau, posibil, părți componente a două linii de apărare ale aceleiași cetăți), dar și detalii și elemente privind sistemul de edificare ale acestora au fost identificate în partea de sud-est a fortificației de zid: una în interiorul și în exteriorul turnului circular nr. 1 și al curtinei nr. 1, iar o alta – la distanța de 22 m spre sud-sud-est de cortina nr. 1.

Investigațiile din vara 2015 au avut drept obiectiv principal precizarea configurației și/sau a orientării aliniamentului fortificației de pământ și lemn, dar și a unor elemente constitutive ale complexului defensiv, care a existat până la construirea edificiului monumental din piatră ce străjuiește și astăzi unul dintre importantele vaduri de trecere de pe Nistru.

Este necesar să menționăm că primele săpături arheologice la Cetatea Soroca au fost realizate în anii 1928-1929, sub egida Comisiunii Monumentelor Istorice, de secretarul acesteia Virgil Drăghiceanu, fără a putea însă identifica locul amplasării secțiunilor arheologice.

În straturile superioare ale celor două secțiuni arheologice (XII și XIII), realizate de noi în anul 2015, au fost identificate resturi de construcție din perioada interbelică, când în interiorul și exteriorul cetății de piatră au fost efectuate lucrări de curățare a dărâmăturilor și de evacuare a moluzului, dar și de reparare/plombare a zidurilor din interior și exterior (vizibile inclusiv pe glacisul turnului

circular nr. 3). Tot atunci, în perioada interbelică, în spațiile adiacente extra-muros au fost demolate construcțiile ridicate până sub zidurile cetății pe la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, pe locul lor fiind amenajată o grădină publică.

Urme insignifiante de construcție/reparație au fost identificate în straturile culturale aparținând perioadei secolelor al XVI-lea și al XVII-lea. Totuși, cel mai vizibil s-a dovedit a fi stratul de construcție al cetății de zid, reprezentat de resturi consistente de mortar și moluz, pietre de dimensiuni mici și medii, datând cu sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea. Peste acesta era situat un strat de cultură cu multă ceramică, preponderent de culoare cenușie-negricioasă, modelată la roată, dar și fragmente de cable și proiectile din piatră pentru baliste și tunuri, precum și bile (din piatră), de mici dimensiuni, pentru praștie.

Dintre piesele de import descoperite menționăm mai multe fragmente de vas acoperite cu smalt verde-oliv, dar și fragmentele de pahar de sticlă din a doua jumătate sau de la sfârșitul secolului al XV-lea. Sub acest strat a fost înregistrat un nivel reprezentat de resturi de locuire și ceramică din secolele XIV-XV, perforat de fundația cetății de zid (fundație care în acest loc nu depășește adâncimea de 90-95 cm).

În afară de aceasta, în Secțiunea XIII au fost identificate resturile unui șanț, săpat în sol steril, aparținând vechii fortificații de pământ și lemn. Șanțul era adânc de circa 3 m de la nivelul vechi de călcare. Pe fundul cvasiorizontal al șanțului au fost descoperite două rânduri paralele de gropi de par. Se pare că unul

dintre rândurile de pari consolida peretele exterior al șanțului, aceștia fiind dispuși oblic, sub un unghi de 120° , iar alți pari, din rândul interior, erau poziționați vertical. În umplutura șanțului, de rând cu ceramica din eneolitic și prima epocă a fierului, a fost adunată o importantă colecție de fragmente de ceramică și de cahlă din secolele XIV și XV, fiind descoperite și ghiulele din piatră.

S-a reușit să se precizeze că fundația cetății de zid a utilizat (la fel ca în partea de sud-est, în exteriorul turnului circular nr. 1 și al curtinei nr. 1), suprapunând parțial, cavitatea șanțului fortificației de pământ și lemn, fapt ce a împiedicat cercetarea completă a fortificației din pământ. Prin această de la urmă descoperire a fost identificată latura de *vest* a fortificației de pământ și lemn, situată la aproximativ 100 m de oglinda Nistrului, orientată pe axa nord-sud. Cealaltă latură (de *sud*) a acestei fortificații de pământ și lemn a fost cercetată în procesul investigațiilor din anii anteriori, fiind orientată (se pare) pe axa est-vest. Aceasta de la urmă era situată la aproximativ 200 m de râulețul Racovăț, a cărui albie flanca fortificația dinspre nord.

În acest fel, prin cercetările arheologice de la cetatea Soroca din ultimii ani s-a reușit identificarea aliniamentului a două laturi (de sud și, respectiv, de vest) a fortificației de pământ și lemn care a precedat construcția cetății actuale de zid. Considerăm necesară continuarea săpăturilor la acest important sit medieval în vederea identificării și reconstituirii parcursului șanțului de *nord* al fortificației de pământ și lemn și al șanțului de *est*, paralel cursului Nistrului, respectiv a întregii planimetrie a cetății de pământ, care a precedat pe acest loc cetatea de zid.

Reieșind din rezultatele investigațiilor arheologice din anii 2012-2015 și ale cercetărilor arheologice din anii precedenți, putem afirma că fortificația din lemn și din pământ descoperită sub fundația cetății de piatră a fost construită în secolul al XV-lea. Cât privește cetatea de piatră, considerăm că întreaga logistică privind invitarea unor arhitecți (probabil italieni), proiectarea și demararea construcției fundației de piatră a cetății de la Soroca a fost inițiată de Ștefan cel Mare (1457-1504) la finele secolului al XV-lea. Cetatea Soroca a fost edificată, probabil, în cea mai mare parte, în perioada lui Bogdan al III-lea (1504-1517) și a putut fi definitivată în perioada imediat următoare. Pe timpul lui Ștefan al IV-lea (1517-1527), este posibil să se fi efectuat anumite lucrări în interiorul cetății de piatră, la lemnăria acesteia. Sistemul suplimentar de apărare a cetății de piatră – o fortificație din lemn și din pământ, formată din șanț și val, identificată la distanța de circa 22 m spre sud de cetatea de piatră – a putut fi parte a sistemului defensiv din secolul al XV-lea, fie a fost edificat cu puțin înainte de începerea construcției de piatră.

Pe lângă activitățile de cercetare, studenții participă direct la un proiect de management al patrimoniului arheologic, care include mai multe componente: planificarea, organizarea și administrarea unui șantier, efectuarea investigațiilor prin aplicarea diverselor metode, colectarea, înregistrarea, curățirea, cifrarea, depozitarea și cercetarea materialului arheologic.

„În cadrul săpăturilor arheologice de la cetatea Soroca din vara anului 2014, am descoperit că meseria de arheolog este una interesantă și plină de aventuri. Este captivant atunci când dai de stratul cultural și descoperi ceva inedit. Atunci satisfacția este și mai mare și conștientizezi că munca nu a fost în zadar. Munca unui arheolog necesită răbdare și acuratețe, iar aici am participat nemijlocit la toate etapele unui șantier arheologic. Astfel, cunoștințele noastre teoretice au putut fi aplicate în practică. De asemenea, aici am avut posibilitatea de a înțelege și interpreta mai multe aspecte privind vestigiile arheologice.”

(Mihaela Nicula)

La fel, studenții învață soluționarea problemelor elementare de organizare și asigurare a condițiilor de cazare, alimentare și petrecere a timpului liber. Datorită specificului unui șantier arheologic, la final, majoritatea studenților remarcă faptul că această experiență este unică și poate fi considerată „o școală a vieții”.

„Practica arheologică este o bună experiență din punct de vedere profesional, dar și pentru viața cotidiană. Personal, am primit multă satisfacție de la lucrul efectuat. Anume aici am realizat cu adevărat ce întrunește activitatea unui arheolog și istoric. Munca arheologului este complicată, deseori scopul cercetării nu este ușor de realizat. Datorită acestei experiențe, am învățat să nu mă

opresc la jumătate de drum, chiar dacă acesta este unul anevoios, finalul poate fi unul spectaculos și neașteptat. Sunt satisfăcută de faptul că am avut ocazia să fiu printre primele persoane care au văzut fundația cetății Soroca.”

(Natalia Guzun)

Pe parcursul anului academic următor studenții organizează, la Facultate, o conferință în cadrul căreia sunt prezentate rezultatele sondajelor arheologice. În felul acesta se face o diseminare a informației pentru ceilalți studenți și profesori. Studenții specializați în arheologie sunt implicați în etapele următoare ale cercetărilor, prezintă comunicări la diverse conferințe și publică articole.

Cercetările istorice și arheologice din ultimii ani au contribuit semnificativ la elucidarea istoriei cetății de piatră de la Soroca, ajutându-ne să ne apropiem tot mai mult de soluționarea unor probleme legate de cronologia, fazele de construcție, existența sau lipsa altor fortificații și edificii în zonă. Cu toate acestea, la etapa actuală mai rămân unele aspecte ce trezesc semne de întrebare și doar continuarea investigațiilor începute va permite acoperirea petelor albe ale istoriei acestui monument original pentru Republica Moldova. Aceste rezultate au fost posibile grație unei strânse colaborări cu oameni din diferite domenii și cu diferite experiențe, care au demonstrat că doar printr-o abordare comunitară se pot soluționa diverse probleme caracteristice proiectelor de reabilitare a monumentelor istorice.

Sergiu Musteață, Ion Tentiuc, Ion Ursu